

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет історії та філософії
Кафедра археології, етнології та всесвітньої історії
Силабус курсу

ГОЛОКОСТ І ГОЛОДОМОР: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ГЕНОЦИДІВ

Посилання на профіль викладача	https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/hist/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdily/kafedra-arkheolohii-etnolohii-ta-vsesvitnoi-istorii/spivrobotnyky/5790-petrova-nataliya-oleksandrivna
Обсяг	3 кредити, 90 годин
Семестр	Весняний
Дні, час, місце	Згідно затвердженого розкладу занять
Викладач (-і)	Петрова Наталія Олександрівна, кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри археології, етнології та всесвітньої історії
Контактний телефон	+380677605491
E-mail	petrova_nataliia@onu.edu.ua
Робоче місце	вул. Університетська, 12 , Факультет історії та філософії, каб. 3
Консультації	Очні консультації: середа, четвер 14.20-15.40 Онлайн-консультації: середа, четвер 18.00-19.00 Посилання на zoom-конференцію: https://us02web.zoom.us/j/5020424499?pwd=kAx97BpKiy6OGXeAdpr1R6ii4h7Ofl.1&omn=82727715871 Meeting ID: 502 042 4499 Passcode: 2026

КОМУНІКАЦІЯ:

Буде здійснюватися зі здобувачами у вигляді очних зустрічей та онлайн (E-mail, соціальні мережі, телефон, zoom-конференції, Google-Клас.).

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Курс присвячений комплексному вивченню двох ключових трагедій ХХ століття — Голокосту та Голодомору — у порівняльній перспективі. Розглядаються причини, механізми реалізації, ідеологічні засади, наслідки та політика пам'яті.

Особлива увага приділяється концепції геноциду, історіографічним дискусіям і сучасним підходам до інтерпретації масових злочинів.

Предметом навчальної дисципліни «Голокост і Голодомор: порівняльний аналіз геноцидів» є вивчення причин, механізмів реалізації, наслідків та форм історичної пам'яті Голокосту і Голодомору, а також їх порівняльний аналіз як різних, але співвідносних проявів геноциду в ХХ столітті з урахуванням політичних, ідеологічних, соціально-економічних і правових чинників.

Мета курсу:

У рамках вибіркового курсу «Голокост і Голодомор: порівняльний аналіз геноцидів» здобувачі ознайомляться з основними категоріями, які визначають геноциди. Основний акцент буде спрямовано на формування системного розуміння природи геноцидів ХХ століття через порівняльний аналіз Голокосту та Голодомору, набуття навичок критичного аналізу історичних джерел і пам'яттєвих практик, а також міждисциплінарного підходу до вивчення геноцидів.

Курс супроводжується авторським відео-візуальним контентом викладача, матеріалами проведених впродовж понад 30 років досліджень у вигляді опитувань свідків.

Курс спрямований на формування загальнолюдської гуманітарної ерудиції, становлення професійного досвіду оперування історичними та етнокультурними реаліями, формування системного уявлення щодо геноцидів ХХ ст.

Пререквізити і постреквізити курсу: для опанування дисципліни варто мати базові знання з історії та культури України; бути здатним опановувати нові знання, аналізувати джерела і літературу та бути готовим оволодівати новими навичками (опитування респондентів в рамках усноісторичного дослідження).

Завданнями дисципліни є:

- Знати основні теоретичні положення в галузі дослідження природи геноцидів.
- Знати основні підходи дослідження зв'язків між причинами Голокосту та Голодомору.
- Володіти методами усноісторичного дослідження: навичками збору й аналізу матеріалів шляхом проведення інтерв'ю, спостереження.
- Розуміти роль етнічного фактору в геноцидах.
- Підвищити обізнаність щодо значення важливості недопущення геноцидних явищ та політик в контексті сучасних викликів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- ✓ основні джерела та методи дослідження Голокосту та Голодомору як геноцидів;

✓ методи усноісторичного дослідження, збору й аналізу даних/свідчень шляхом проведення інтерв'ю, спостереження та аналізу аудіо-візуальних матеріалів;

✓ особливості формування джерел для дослідження Голокосту та Голодомору: польові матеріали, колекції, музейні експозиції, текстові, аудіо-відеопрезентації;

вміти:

✓ оцінювати можливості сучасних методів історичного та міждисциплінарного дослідження;

✓ навички комплексного застосування різних методів для розв'язання конкретних задач;

✓ вміння використовувати усноісторичні, музейні та архівні матеріали для виступів і публікацій;

✓ розв'язувати практичні питання пошукових завдань під час опрацювання музейних, архівних матеріалів;

✓ практично використовувати знання та навички, отримані з питань гуманітарного профілю в обсязі необхідному для успішного вирішення дослідницьких завдань.

ОПИС КУРСУ:

Форми і методи навчання

Курс буде викладений для здобувачів очної форми навчання у формі лекцій (16 год.), практичних занять (14 год), організації самостійної роботи студентів (60 год.); для заочної форми навчання у формі лекцій (6 год.), семінари/практичні (4 год.), самостійна робота (90 год.)

Методи навчання

У ході читання дисципліни використовуються притаманні системі вищої академічної освіти методи навчання: *словесні*: лекції (проблемні, лекції-візуалізації); *наочні*: ілюстрація, мультимедійна презентація, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень; *практичні*: виконання міні-дослідження, виконання індивідуальних завдань. *Пояснювально-ілюстративний метод* та *метод проблемного викладу* використовується під час лекцій для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків, що наводяться у лекційній частині курсу. *Евристичний метод* допомагає в організації активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань. *Дослідницький метод* використовується під час самостійної підготовки здобувачів. Здобувачі самостійно вивчають літературу, джерела виконуючи індивідуальне навчально-дослідне завдання. *Метод усного опитування* використовується для фіксації та аналізу спогадів та реалій за обраною темою для закріплення теоретичних знань та виконання наукового завдання з метою практичного закріплення знань з курсу.

Зміст навчальної дисципліни охоплює десять тем:

Тема 1. Теорія геноциду. Поняття геноциду, міжнародне право, підходи до визначення.

Тема 2. Історичний контекст міжвоєнної Європи. Тоталітарні режими, ідеології, передумови масового насильства.

Тема 3. Передумови Голокосту. Антисемітизм, нацистська ідеологія, політика Третього рейху.

Тема 4. Реалізація Голокосту. Гетто, табори знищення, механізми масового вбивства.

Тема 5. Передумови Голодомору. Радянська політика, колективізація, репресії.

Тема 6. Механізми Голодомору. Штучний голод, адміністративні заходи, демографічні наслідки.

Тема 7. Порівняльний аналіз геноцидів. Спільні та відмінні риси, типологія геноцидів.

Тема 8. Джерела та свідчення. Усна історія, архівні документи, мемуари.

Тема 9. Політика пам'яті. Меморіалізація, музеї, публічна історія.

Тема 10. Геноциди у сучасному світі. Уроки ХХ століття та їх актуальність сьогодні.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Везомська, С. Ж., Каюн, В. О., Петрова, Н. О. (2025). Дослідження впливу радянського минулого на сучасні процеси формування української національної ідентичності. *Вісник гуманітарних наук*, (5). Режим доступу: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15267246>

2. Гон М. ГОЛОДОМОР, ГОЛОКОСТ І ГЕНОЦИД РОМІВ У ПОЛІТИЦІ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ. Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/11/gon_golodomor.pdf

3. Кушнір В.Г., Петрова Н.О., Поломарьов В.М. У скорботних 1932-1933 роках. Одеса, вид-во КП ОМД, 2008. 298 с.

4. Петрова Наталія. Історичний коментар. Наказ №00485 /Бабіч Діана. Одеса: Чорномор'я, 2021. 56 с.

5. Лоренс Ріс. Голокост. Нова історія. 2022. 440 с.

6. Петрова Н.О., Рудусь І.В. Українська ідентичність в умовах радянської окупації України *Російсько-українська війна: історичні ретроспективи та сучасні реалії*. Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2023. С.66-68.

7. Петрова Н., Чінена О. ЄВРЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ У НАРОДНІЙ ПАМ'ЯТІ. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету* : збірник наукових праць. Серія: Історичні науки. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2021. Вип. 55. С.98-105.

8. Петрова Наталія. Спогади свідків Голодомору на Одещині як джерело дослідження злочинів тоталітарного режиму проти українців. *Голодомор та голоди ХХ ст. в Україні: Україна пам'ятає – світ визнає!* Том XIV. Мюнхен – Тернопіль. 2022. С.253-261.

9. ПЕТРОВА Наталія. Культурно-антропологічні студії воєнного лихоліття: автоетнографія. *Культурна спадщина й ідентифікаційні процеси часів воєнного*

лихоліття: теоретичні та прикладні ракурси досліджень. НАН України ; Київ : Вид-во ІМФЕ, 2024. С.45-46. Режим доступу: https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/zbirnyky/2024/theses_2024.pdf

10. Петрова Н. О. Цифрові технології в процесі формування джерельної бази та фіксації спогадів свідків Голодомору на Одещині. «Україна і Європа: спільність історичної долі (ціннісний аспект)» в рамках міжнародного проекту Erasmus+ за напрямком Jean Monnet «Implementation of European values as a basis of democracy in Ukraine»: матеріали наукової конференції «Україна і Європа: спільність історичної долі (ціннісний аспект)», Миколаїв, 2022. С.20-26. Режим доступу: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/587>

11. Петрова Наталія. Пам'ять про Голодомор на Одещині: досвід формування та вшанування в освітньо-виховному процесі. *Культура історичної пам'яті в Україні: наукові, культурні та освітні аспекти*. Одеса, 2024. С.112-121. Режим доступу: https://odnb.odessa.ua/ONNB_ес/NashiVid/541748.pdf

12. Слухати, чути, розуміти: усна історія України ХХ–ХХІ століть : зб. наук. праць / за наук. ред. докторки істор. наук Г. Грінченко. Київ : ТОВ «АРТ КНИГА», 2021. 352 с. Режим доступу: <https://ua.boell.org/sites/default/files/2022-08/slukhati-chuti-rozumiti-usna-istoriya-ukraini-khkh-khkh-stolit.pdf>

13. Тімоті Снайдер. Чорна земля. Голокост як історія і застереження. 2026. 592 с.

ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль здійснюється у формі оцінювання роботи під час лекцій та на практичних заняттях, виконання індивідуального дослідницького завдання (з публічною презентацією).

Форми і методи підсумкового контролю: залік

Поточний та періодичний контроль		Сума балів
Поточний контроль	Індивідуальне дослідницьке завдання (з публічною презентацією-захистом виконання)	
40	60	100

У разі пропуску занять з поважних причин здобувачі мають змогу отримувати додаткові бали, опрацьовуючи додаткову літературу до пропущених занять та готуючи есе, презентації, реферати на основі опрацьованих матеріалів.

Самостійна робота:

Ознайомлення з додатковою літературою, виконання індивідуального дослідницького завдання, написання есе, опрацювання справ архівних фондів, опитування респондентів, створення фото-відео презентації, підготовка статті/реферату за окремою темою курсу.

ПОЛІТИКА КУРСУ («правила гри»):

Політика щодо дедлайнів та перескладання: завдання мають виконуватися вчасно, невчасно виконані завдання оцінюються нижче, пропорційно до терміну запізнення. За перескладання оцінка ставиться на пункт нижче.

Академічна добросесність: Здобувачі курсу мають дотримуватись правил академічної добросесності у відповідності до чинних положень Університету.

Відвідування: запізнення та пропуск занять не толеруються, але не забороняються (у відповідності до чинних Статуту та положень Університету). У разі запізньень або пропусків занять надається можливість відпрацювати пропущені теми.

Показником результативності вивчення дисципліни є опанування навчального матеріалу: робота на практичних/семінарських заняттях, виконання самостійної роботи. Враховується: систематичність відвідування занять; самостійність, своєчасність, обсяг та якість виконання навчальних завдань; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

У вступній лекції здобувачам доводиться до відома система оцінювання і накопичення балів із предмету, терміни здачі підготовленого матеріалу для самостійної роботи. Здобувачі можуть використовувати мобільні пристрої за потреби в рамках опанування курсу. У ході роботи під час лекцій та практичних/семінарських занять заохочується участь здобувачів в обговоренні питань, долучення до дискусії з повагою до думки однокурсників та тактовного ставлення один до одного.

Поведінка в аудиторії: має відповідати рівню здобувача вищої освіти.